

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. Nr. 7 S k a v.

Fylke: Hordaland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Etne

Emne:

Bygdelag:

Gystein Grønstad

Oppskr. av: 72 år

Gard:

(adresse):

Etne

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Smånavn for skav og annet hjelpefor brukes ikke meg bekjent. Folk sier: Svega og skava.
2. Der snakkes om sveging og skaving og når materialet til skav hugges og bringes hjem, så heter det "Å marka".
3. Å skava böies således: nutid skjæve, fortid: har skave eller skov. Vil skava, har skave eller: Eg skov.
4. Ein har nyttet mykje skav til kreaturfor i vor bygd. For en 50 til 60 år siden blev skav brukt praktisk talt på alle bruk som tillegg til høyet og mange steder var skav og sveg en betydelig del av vinterforet. Men i nutiden nyttes skav og sveg bare i nødsfall når høyet blir forlite.
5. Av treslag som brukes til å skava av her kan nemnes: Ask, som regnes for det aller beste. Raun, som også er sers bra. Alm, også bra. Den brukes dog mest om våren efterat svaen er kommet i treet, så barken kan flekkes av. Dette heter: Å alma. Osp, hegg, seljenz og hassel brukes også, men ansees som ringere end de førstnemnte. Andre lautre blir ikke skavne her i bygden.
6. Ordet "Skjævlar" kjenner en godt. Skjævlar er de trestykker som er igjen når barken er skavet av. "Strångasjævlar" er de tykkere stokker og "småskjævlar" er de tynnere stokker som er skavne. Skjævlar er ikke noget bestemt treslag men et hvilket som helst treslag som barken er skavet av til kreaturfor.
7. Rim om de forskjellige sorter skav har jeg hørt, og husker noget av det.
Ask gjære kuno rask.
Raudn i åsen löyse kuno tå båsen.
Ösp lägge smör i Ösk (smör i smöröskja).
Hegg legge merg i legg.
Hatl gjære kuno kratl (lite styrkende, dårlig.)
Eik gjære kuno veik (eik brukte nödig til skav)
Her kjennes også rimet :
Almen gjør
Raunen för
Sölja svelte
Vieren velt og
Hegg legge merg i legg.
8. Skavet blev först og fremst nyttet til kjyr, men når det var knapt om höi frem på eftervinteren gav en også

2

smalen skav. Skav nyttedes aldrig til hest. Det beste var å skave hele vinteren, men ofte blev det til at skavningen først tok til frem på vinteren, da en var klar over at det blev for lite høy. Skavet blandedes helst med høyet, men kunde også bli git alene som et skavmål. Folk skov ikke andre treslag end som blev spist av kreaturene. Older blev ikke skavet.

9. En rimelig mengde skav ved siden av forsvarlig foring med høy hadde god innvirkning på kjerne og på avdrotten. Det påstås at der blir feitere melk når kjerne får godt skav, og kjerne som får skav har lettere for å legge hold (kjöt) på seg på fjelbeitet om sommeren end de som ikke får skav.

Så av osp og hegg kan gi avsmak på melken dersom dette skav blir brukt ublandet, men blir det blandet med annet bedre skav så gjør det ikke noget galt.

10. En går ens erind til skogs efter mårk og denne markaved blandes ikke sammen med annen ved, den legges på ~~seks~~ serskilt plass i tunet, og er der jeiter, så må markaskogen ligges op på et stillas så jeiterne ikke kommer til. Hesjeveden her er oftest or og skavet av den brukes ikke.

11. Å hente treer til skaving heter "å marka" Henta mårk, Kjöra mårk, dra mårk o.s.v.

12. En henter mårk, askemårk, raunemårk, almemårk.

13. Alt arbeide med å få tilgårds mårk kalles å marka.

Å marka er nevningen på arbeidet med den veden som skal skaves og brukes ikke om sanking av annet slags for eller lau eller kvist eller mose.

14. Skavveden hentes fremover vinteren efter behovet, nogenlunde nyhugget mårk er best, når den tørket blir den mindre bra. Jeg har ikke hørt at henting av mårk skulle være noget sers hårdt arbeid. Her hente-

des ikke mårk på helligdager og slet ikke på langfredag.

De gårdbrukere som hadde lite markaved selv de kjøpte mårk av andre som hadde i overflod, og der kjörtes ofte lange veier efter mårk, Rikelig markaskog til en gård var en stor herlighet og når gårde deltes så er her flere eksempler på at askestuerne blev delte mellem partene selv om den ene parts askestu kom til å stå på naboens mark.

15. Stort set foregik skavingen inne i stuen og i almindelighet blev kveldene brukt til å skava.

Skavingen måtte helst foretaes i et varmt rum, det er nemlig uheldig å gi kjerne frosset skav. Frem på våren kunde der bli skavet ute på tunet eller i laden.

16. Til å skava med bruktes her skavjå, en noget slit langorvsljå huggedes kjättet av og så vikledes en fille rundt ljåen eller der sattes på et skaft i den ene enden av ljåen, i den andre enden bruktes al-
lid en fille, andre redskaper bruktes ikke her. Tynsleljår til skaving har ikke jeg hørt om, men för end en fik ~~sti~~ slipeljå så fik en nok bruke tynsleljå.

17. Skaving forgik på denne måte.

först blev de mindre trer hugget i omkring en alens lengde, så måtte kjeppene kvistes således at alle utstående kvister blev kuttet væk, dette måtte gjøres omhyggelig. Disse tyndere kjepper kaltes småmårk.

Til småmårk tokes alle deler som ikke var tykkere end at de med rimelighet kunde holdes med den ene hånd under skavningen. Skaving av mårk er noget helt annet end skaving av hesjeved og staur.

Der hvor selve skavingen foregik (i stuen) kunde *det* arangeres på forskjellige måter. Svært almindelig var det

Forsettelse.

~~Metoden~~ gjort således: På sengekanten blev der bundet et trestykke, som gik fra gulvet op langs sengestolpen, dette var skavhæl (skavhædl). Den som skov sat da på en krak ved siden av, holt ljaen i høyre hånd og kjeppen som skulle skaves i vensre hånd. Selve avbarkingen måtte gjøres meget omhyggelig, der måtte skaves tynne og jevne blokker og lit av veden skulle følge barken.

Isteden for skavhæl på sengekanten kunne der brukes en stok som rak fra gulvet op til bjelken som skavhæl. Nogen krak med pinne eller liknende har jeg ikke kjen-skap til.

18. Skavhæl er navnet på det trestykke hvortil skavljaen støttes under skavningen og ikke nogen spisiallaget innretning.
19. Når en sjæve holdes skavljaen med höire hånd og hånden støttes mot høyre lår, ljaens annen ende støtes mot skavhædl, venstre hånd holder kjeppen som skal skaves, kjeppen føres under ljaen som tar barken i tynne skiver (blåkker, skavblåkker). Først skaves den ene halve lengde av kjeppen, hvorpå kjeppen vendes med den annen ende til og den skaves på samme måte. Dette gjelder småmark-de tynnere grener. De tykkere stokker sages først av i lengder på 2 a 3 meter, de kvistes omhyggelig, når de skal skaves så legges stokken skråt over venstre lår, den annen ende støttes enten mot en sagekrak eller liknende, og ofte blev der holt i den annen ende av en medhjelper, større barn. Men da holdes med begge hender i ljaen.
20. Den veden som er skaven kalles sjævlar enten det er små eller store stykker ved det gjelder.
21. Den borken som er avskavet kalles skav og de enkelte små betar kalles blåka-skavblåka, skavblåkker.
22. Der skaves av hele treet, både de tykkere deler og grenene grenene like til ytterste spiss. skavveden - småmark-hugges som regel i lengder på omkring en alen-60 cm.
23. Skjævlar- Skjævedl er benevningen på al skaven ved, men den minste veden den som kommer av Småmark kaldes småskjævlar og de større stokker kalles strångaskjævlar. Strångje er her betegnelsen på et noget lengere trestykke (sammenlikn : rå, raie.
24. Skavingen måtte gjøres meget nøiaktig, tynne blåkker og passende lange, lit ved måtte følge med hver blåkke : Der var stor forskjel på folk til å skava som der er forskjel på utførelsen av annet arbeide. Kjyrene tok selvfølgelig det beste først og skavet kunde være så grovt at kjyrene nødige at det.
25. Den skavde veden-skjævladne- nyttedes föst og fremst til bakstevet, men der hvor det var knapt med tillaget brendsels blev skjævlerne lagt i ovnen efterhvert som de blev skavne.
26. Det minker av lit om sen med skavingen, men her skaves av og til fremdeles. Jeg har selv skavet snest i 1944 og i vinter driver en nabo kraftig på med skaving.

Det vilde sikkert ikke være skadelig om mannfolkene skov noget om kvelden istedenfor å sitte på butikkene og prate.